Leonardo da Vinci o Leonardo della Rovere

Autor: Daniel S Bello
Data de publicació: 21-10-2014

En Daniel S. Bello ens ofereix una crònica de la darrera conferència pronunciada per En Jordi Bilbeny a la Fundació Nova sobre l'autèntica identitat de l'artista més gran del Renaixement

El Cicle de Conferències de Tardor de l'Institut Nova Història 2014 es va inaugurar el passat dimecres 17 de setembre amb la conferència d'en Jordi Bilbeny titulada Leonardo da Vinci o Lleonard della Rovere: a la recerca del Gran Mestre del Renaixement. Totes les presentacions de recerques historiogràfiques del cicle, vigent fins el mes de desembre, tindràn lloc a la seu de l'Associació Nova, a la Plaça Catalunya de Barcelona, i és possible consultar el programa clicant aquí.

Durant la seva exposició, en Bilbeny, cap de recerques de l'Institut Nova Història, va explicar el procés de descoberta del veritable Leonardo, a partir d'una anàlisi minuciosa dels interrogants que ja s'expliquen al documental 'Desmuntant Leonardo', que encara actualment es pot veure tots els dijous als Cinemes Girona de Barcelona i on diversos estudiosos i experts de la figura qüestionen la biografia oficial de l'artista.

Qui era Leonardo da Vinci? Podem creure que el geni més gran del Renaixement, que va dominar totes les disciplines i va superar tots els seus mestres, es va educar en un petit poble d'Itàlia sense escola? Era fill il·legítim d'un notari i d'una pagesa analfabeta? Per què un florentí va ser tan a prop de les princeses de la Cort de Nàpols o d'un Vaticà 'dominat per catalans'? Per què el seu escut d'armes és igual que el de la casa reial catalana? Podria haver estat Leonardo a Catalunya, més concretament a les màgiques muntanyes de Montserrat? És aquest el paisatge de la misteriosa Gioconda?

Per entendre la identitat que en Jordi Bilbeny proposa per al geni renaixentista, a qui reconeix com Lleonard della Rovere, Prefecte de Roma i Gran Senescal de Sicilia, cal primer evidenciar les contradiccions biogràfiques, per després poder anar bastint la imatge versemblant de qui ha ser el veritable Leonardo. D'aquesta manera, mentre la majoria d'experts veuen Leonardo com un vailet sense estudis ni formació que vaga pels camps de la Toscana fins als disset

anys, en Bilbeny aporta dades i ronaments que dibuixen un noi de 'bona sang', és a dir noble, i vinculat a algunes de les families de la corona catalana més poderoses de l'Europa del seu temps. En época de Leonardo l'educació no era democràtica, sinó extremadament elitista. I l'artista italià llegia i escrivia perfectament l'italià, a més de dominar tots els àmbits de les ciències, de les arts i de la tècnica. En Lleonard, per tant, havia de pertànyer a una familia aristocràtica i va rebre una formació completa, digna d'un personatge de l'alta noblesa.

A partir de la certesa d'una infància i joventut amagades per la censura, en Bilbeny analitza detalladament com s'ha continuat modificant la vida posterior d'un Leonardo que se'ns presenta cada vegada amb més ombres documentals. Per exemple, se'ns oculta un període en el qual, segons alguns investigadors, com ara en José Luís Espejo, situen Leonardo a Catalunya, i més concretament a l'entorn del Monestir de Montserrat. Més enllà de si l'artista va venir una o diverses vegades a Catalunya, en Bilbeny demostra com és possible resseguir les traces d'aquesta relació de l'artista amb el nostre país mitjançant l'observació d'algunes de les seves obres més populars, com ara la Verge de les Roques, la Mona Lisa, la Verge del Clavell o la Verge del Fus. El detallisme d'en Lleonard permet identificar diverses zones de les muntanyes de Montserrat o alguns detalls geogràfics inequívocs, com ara els meandres del Llobregat o el pont de Martorell. Tant a la Giocconda del Prado, que va ser alterada amb un fons negre per intentar amagar la silueta montserratina, com a la que trobem al Louvre, és possible observar, per exemple, el detall d'un 'sostre' muntanyenc que hi ha just als voltants del Monestir.

Un altre aspecte que permet als investigadors establir una relació directa entre la Nació catalana i la figura d'En Leonardo és el seu escut d'armes familiar, que també Jose Luís Espejo ja va advertir que era igual al de la casa reial catalana, però vinculat al Rosselló, que llavors formava part del Regne de Mallorca.. Tanmateix, en Bilbeny defensa que l'escut d'en Lleonard no té perquè relacionar la família de l'artista amb el Rosselló, sinó que ho considera una brisura de l'escut reial català, que identifica una branca familiar noble emparentada. Es per aquest motiu que, segons en Bilbeny, en comptes de quatre pals de gules, l'escut de la familia d'En Lleonard en tenia tres. Per evidenciar aquesta relació íntima de l'artista amb les nissagues catalanes més importants del moment, en Bilbeny aporta una altra troballa essencial: un salconduit redactat per En Cèsar Borja, que havia de permetre a l'artista visitar les seves fortaleses. La dada interessant del document és el fet que anomena Leonardo com a 'nostro prestantisimo et dilectisimo familiare'. És a dir, relaciona Leonardo amb la família dels Borja.

Per tant, calia preguntar-se qui devia ser aquest Leonardo. Un home noble, culte, amb les armes reials catalanes, relacionat amb Montserrat, a qui acullen en totes les corts d'Italia, relacionat directament amb els Borja i que, al final de la seva vida, passa dos o tres anys vivint al Vaticà. Després de cercar durant anys entre les genealogies de totes les nissagues nobles i cases reials d'Itàlia, en Bilbeny finalment creu haver trobat la solució quan es fixa en un personatge anomenat Leonardo della Rovere, casat amb Joana, filla del rei Ferran I de Nàpols. Tanmateix, la data de la mort d'aquest personatge, l'any 1475, impossibilitava la identificació amb l'artista, que mor, segons diuen, el 1519.

En Bilbeny va continuar dos anys més cercant qui podria ser realment Leonardo, però totes les proves tornaven a dur-lo a Leonardo della Rovere. Aquest personatge, per exemple, estava emparentat amb Isabel d'Aragó, n'era el seu oncle, i se sap que Leonardo da Vinci vivia amb aquesta dona. Jofre Borja, germà de Cèsar Borja, era gendre del rei de Nàpols. I Leonardo da Vinci va ser l'enginyer militar d'En Cèsar Borja. Igualment, la relació de parentiu de Leonardo della Rovere amb Isabel d'Este i Beatriu d'Este coincideix amb la relació que, amb aquestes dues dones, manté el Leonardo da Vinci oficial a Milà. També la especial relació que els dos Leonardos mantenen amb Isabel, duquesa de Màntua, o amb Hipòl·lit d'Este. Tot plegat farà pensar a l'investigador que, malgrat la divergència que suposa la data de la mort d'En Leonardo, qui millor s'ajusta al veritable personatge és En Leonardo della Rovere, i que, per tant, aquest no es podia haver mort en la data que ens diuen que va morir.

Només un personatge de l'alta noblesa podia relacionar-se i conviure en uns cercles tan aristocràtics. El Leonardo oficial, sense sang noble ni estudis no compleix aquests requisits. En Leonardo della Rovere, en canvi, que en alguns documents apareix també com Leonardo d'Aragona, sí que pot figurar de manera natural entre aquests personatges principescos sense cap mena de contradicció. Aquest Leonardo, a més, és el nebot de Sixte IV, Fancesco della Rovere, i és germà de l'abat de Montserrat, Juliano della Rovere, que després serà el papa Juli II, fet que demostra, de passada, per què Leonardo estava vinculat a Montserrat. Per tant, per en Bilbeny, tots els camins duien a aquest Leonardo, excepte la data de la seva mort. Una mort de la qual, d'altra banda, no es té cap registre i ni tan sols és possible trobar les despulles a la tomba on teòricament està enterrat. En Bilbeny conclou que la data va ser canviada per la censura per evitar la identificació dels dos Leonardos.

Finalment, i per acabar la conferència, Jordi Bilbeny ens aporta una altra serie d'obres pictòriques que reforcen la tesi del Leonardo noble i pertanyent a la casa dels Della Rovere. De la selecció, són especialment destacables les pintures que En Rafael Sanzio, deixeble d'En Leonardo, realitza a les estances del Vaticà, que són les estances dels Della Rovere, atès que les encarrega el papa Juli II, Giuliano della Rovere, germà d'En Leonardo. En Bilbeny analitza

especialment l'obra L'Escola d'Atenes, on tots els experts estan d'acord que Rafael pinta Leonardo da Vinci al bell mig de l'obra, amb una túnica rosa, encarnant el filósof Plató. Com diuen els experts, aquestes pintures són projectades per un Della Rovere amb l'objectiu inequívoc de sublimar aquesta família a perpetuitat. Es lícit, per tant, pensar que és En Leonardo della Rovere qui figura com a Plató al centre de l'obra, igual com altres membres de la família figuren identificats en aquesta i altres obres de les estances. La identificació dels dos Leonardos, per tant, queda sòlidament confirmada per Rafael i ara és evidenciada per les deduccions, dades i proves diverses que aporten les investigacions d'en Jordi Bilbeny.

Daniel S Bello